

Palkkatyöläinen 33/1982 30.8.-82

Apulaisprofessori Matti Sarmela: Ihminen häviää koneelle — kulj kohti suurta maailmanvaltiota

■ Ihminen häviää koneelle. Muutaman vuosikymmenen kuluttua me elämme täydellisessä automaatioyhteiskunnassa, jossa automaattitehtaat kilpailevat keskenään.

■ Siinä maailmassa ihmistä ei enää tarvita, vaan ihmisiä käsitellään, pidetään kurissa ja heille annetaan sijaistointoja.

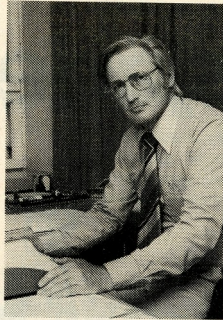
■ Tulevaisuudessa työtä tekee vain pieni yhteiskunnan eliittiryhmä. Tämä eliittiryhmä on yhä valikoitumpaa väkeä eli niitä, jotka sopeutuvat elektroonikkakielen.

■ Kaikki tapahtuu vääjäämättömästi ja perustuu "meidän pitää sopeutua kansainväliseen kilpailuun" -liturgiaan ja myytiin taloudellisen kasvun välttämättömyydestä.

■ Uusi yhteiskunta on tarkoin valvottu uusi uljas maailma, jossa kapitalismi ja sosialismi ovat vaihtuneet kovaan asiantuntijavaltaan, teknokraattien byrokraatiin. Siinä eivät ole enää vastakkain työväenluokka ja kapitalistit, vaan suppea "asiantuntijoiden" huippukerros ja tarkoin valvottu kansainvälinen massa, ihmislauma. Sosialismi ei ole enää kapitalismin vaihtoehto, vaan ideologia, joka on kuulunut teolliseen kasvukehitykseen ja kuolee teollisen kasvun loputtua.

■ Kuljimme kohti suurta maailmanvaltiota. Sopii kysyä, mikä on siinä maailmassa palkkatyöläisen asema.

■ Mieliپیteet ovat Helsingin yliopiston sosiaaliantropologian apulaisprofessorin Matti Sarmelan.

Uudessa tiedon yhteiskunnassa ihmisen ihanne on kenties robotti, koneaivo, Matti Sarmela sanoo.

Tieto, "informaatio" ja "manipulaatio" ylläpitävät jatkuvasti laajentuvia koneistoja, ja tuotannon pysähtymisen merkittäviä tietoteollisuuden romahtamista, katastrofia ja tietotalouden lamaa.

Meritokratian uskonto on kehityskultti — usko rajattomaan kasvuun ja loputtomaan kehitykseen.

Kehityskultti samoin kuin uskonnot antaa vastaavia it-

kennetaan samanlaisia huoltoasemia ja palveluyhteisöjä, tuotetaan samaa muotikirjallisuutta ja katsotaan samoja TV-ohjelmia.

Meritokratia on luonnut kokonaiset koneistot tiedottajia loitsumaan joukoille edistys- ja kehitysohjaajien ajatuksia, järjestelmän virallistettuja totuuksia ja päivän uskomuksia.

Korkeinta tietoa on kansainvälinen tieto. Korkeinta taidetta on kansainvälinen taide, suurinta urheilua on kansainvälinen urheilu.

Vähäpätöisintä on paikallinen tieto, kylätason uutiset ja amatööritaidet. Todeliseksi kulttuuriksi voidaan lukea ainoastaan kansainväliset suuruuskultit ja maailmanlaajuisen johtajien palvelonta. Niiden ympärille keskittyy maailman tapahtuminen.

Meritokraattien maailmankuva

Pikkumeritokraatille paikallisuus ja kansankulttuuri on aina ollut alikehitystä. Hän uudistaa, saneeraa, matkii kansainvälistä sivistystä. Erittäin Suomessa hallitsee

liset kiinnekohtansa. Meritokratia niin kuin sen täydellinen esikuva länsimainen armeija, jäsentää ympäristön numeroilla ja koodimerkeillä. Ympäristö on numeroituja koulu- ja postipiirejä, osastoja, tasoja. Ihmiset erotetaan toisistaan numeroilla, henkilötunnusilla. Yksilö on numero koulutus-, työvoima- ja sosiaalilastoissa. Numeroilla meritokratia hallitsee ympäristönsä. Yhteiskunta, kulttuuri ja ihminen voidaan käsitellä tietokoneiden koodikielillä.

Meritokraatiassa jokaisella yhteiskuntaryhmällä on oma tietonsa ja oma kieliensä: amatillinen, aatteellinen tai uskonnollinen fraseologiaansa ja avainkäsitteistönsä, joiden mukaan määritellään rajat muihin ryhmiin. Samastuminen omaan ryhmään on yhteisen kielen ja yhteisten tunteiden omaksumista.

Samalla tavoin kuin paikallisen ihmisen erotti hänen murteensa, eriytyneen yhteiskunnan ihmisen erottaa hänen sidosryhmä- ja luokkiensa.

Asiantuntijoiden, tutkijoiden ja virkamiesten käsitä-

Vielä 1930-luvulla ihminen sopeutui Suomessa oman ympäristönsä. Kylä pyrki elämään omillaan. Se sovelsi omaa teknologiaansa ja oli omavarainen sekä taloudellisesti että henkisesti.

Kylässä olivat omat seremoniansa — esimerkiksi häät ja hautajaiset — jotka olivat yhteisiä koko kylälle. Yhteisöllisyys oli elämän perusta.

Nyt elämme länsimaaisessa superkulttuurissa joka ei enää sopeudu omaan ympäristönsä, vaan kansainväliseen kehitykseen. Maailmantalous on uusi ympäristö.

Kaikki, mitä me teemme määräytyy sen mukaan, miten me pysymme mukana kansainvälisessä kilpailussa.

Koko tämä superkulttuuri on rakentunut ehtyvän energian, öljyn varaan.

Sopeutuminen kansainväliseen kehitykseen on merkinnyt täydellistä tuotantomuutosten, yhteiskunnan ja kulttuurin rakennemuutosta.

Keskitetty yhteiskunta

On syntynyt länsimainen meritokratia (koulutus-, suoritust- ja virkamiesyhteiskunta). Elämme yhdenmukaisessa, keskitettyssä virkamiesyhteiskunnassa, jossa ihminen pannaan organisaatioon ja jota teknokraatit hallitsevat.

Kaiken kulttuuriin luovat kulttuuriteknot. Se on kansainvälistä satelliittikulttuuria, kansainvälisen kulttuurin matkimista. Meritokratia on hävittänyt kansainvälisen kulttuurin ja korvannut paikallisyhteisöt keskitetyillä organisaatioilla, jotka ovat monopolisoineet oman alansa tuotannon, tiedon ja kulttuurin. Ihminen pannaan koneistoon.

Teknokraatit hoitavat ihmiset, massat. Heille myydään, heitä ohjataan ja hohdotaan. Kulttuuri on muuttunut organisaatioiden väliseksi kilpailuksi eduista ja kuluksista.

Kaikkiällä niin sanotussa sivistyneessä maailmassa lapsille opetetaan sama tieteellistekninen peruskoulusivistys, annetaan sama taidekasvatusta, liikuntakasvatusta, heihin istutetaan sama käsitys yhteiskunnasta ja ympäristöstä.

Meritokratia luo yhdenmukaiset yhteiskunnalliset keskusorganisaatiot, taide- ja viihdelaitokset. Se kasvattaa yhdenmukaisia massaa, lokeroihmisiä, kulluttajia, joille keskitetyt järjestelmät syöttävät kansainväliset mittapaut täyttäviä tietopalveluja, taidepalveluja, viihdepalveluja, massakokemuksia ja massaidologioita.

Paikalliskulttuurien aikana tieto palveli paikallisuutta, mutta keskitettyssä kulttuurissa se palvelee keskitettyjä järjestelmiä.

Massateollisuusyhteiskunnassa tiedon tuottaminenkin on massateollisuutta, kertakäyttökulttuuria, jota jatkuvasti on muodostettava kuten autoja, iskelmiä tai vaatteita.

Kehityskultti samoin kuin uskonnot antaa vastaavia itsestään selviin olemassaolon kysymyksiin eikä niitä ole lupa epäillä.

Usko loputtomaan kasvuun on antanut länsimaaiselle kulttuurille oikeuden muuttaa luontoa, hallita eläimiä, jalostaa ja tuottaa tieteellisteknisiä kehityshybridejä, nykyajan yliluonnollisia uskomusolentoja, joiden tärkein ominaisuus on nopeakasvuisuus, tuottavuus, mammuttimaisuus.

Koko kehitys käsitteään useimmiten luonnon ja ympäristön muuttamiseksi, ja on maksimaalista kasvua ja maksimaalista luonnonvarojen hyödyntämistä. Kulttuuri mitataan kehityksenä: tuotannon volyyminä bruttokansantuotteina ja kasvuilastoina.

Kansainväliset esikuvat

Meritokratian tieto ja taito tuotetaan kansainvälisissä suurkaupungeissa, järjestelmän keskuksissa.

Maailman eri kulttajaryhmille tarkoitettu tieto ja erityisesti juuri tietokirjallisuus ovat kansainvälistä lainatavaraa, maailmanlaajuisia massa- ja vakiotietoa samalla tavoin kuin länsimaisen koulusivistys.

Meritokratiassa on korkeinta tietoa se, joka palvelee kansainvälisiä järjestelmiä ja ylikansallista kehitystä.

Jokaisessa maapallon kolmessa käytetään samaa tietoa, suunnitellaan samanlaisia kulttuuriympäristöjä, ra-

tyisesti Suomessa hallitsee pikkumeritokratia ja sokea usko kansainväliseen kehitykseen.

Suomalainen kulttuuriteknotratia on aina ollut valmis hävittämään ja kehittämään pois kaiken paikallisen saadakseen vähintään kansainvälistä tunnustusta.

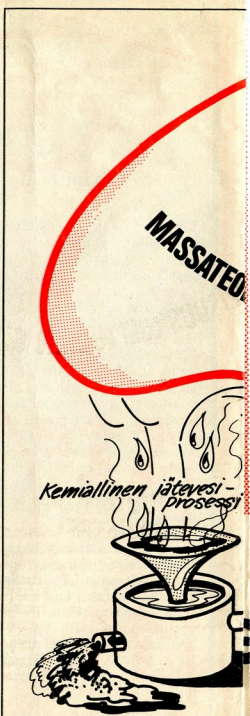
Pikkumeritokraatin yläpuolella seisoo luonnollisesti suurmeritokraatti, kehitysohjaaja. Hän puhuu valtakunnan tasolla joukoille maailmanlaajuisen asiantuntimien edustajana, huoltaa ja suunnittelee kokonaisia järjestelmiä, vaatii kalliisuutta kehitykselle niin kuin Israelin jumalalle.

Länsimaalainen meritokraatti on massaihminen perikuva. Hänessä ei ole mitään kansallista eikä omaleimaista. Hän on hyvin koulutettu valmiusautomaatti, jonka ajatusrakenteet ovat sopeutuneet tottelemaan ylhäältä annettua tietoa. Hän uskoo kehitykseen ja hänet palkitaan. Länsimainen organisaatioyhteiskunta ja supersiviliisaatio on aina jännittynyt hyvin ohjelmoituihin massoihin, kuriin, järjestykseen, johtajanpalvelontaan ja täsmällisyysrituaaleihin. Länsimaaisessa kulttuurissa koneisto on aina ollut tärkeämpi kuin yksilö.

Kuinka ympäristö hallitaan

Paikalliskulttuureissa ympäristöllä: ihmisillä, eläimillä ja luonnonpaikoilla oli oma nimensä. Ne antoivat yhteisölle omat yksilölliset tai paikall-

den ja virkamiesten käsitämätön kapulakieletti ole nau-

Tällainen on Matti Sarmelan mukaan Tuotantoprosessi heittää kemiallis-

emme

run asia, se on oleellinen osa uuden kulttuurin rakentamista. Keskitettyä järjestelmää luotaessa on välttämätöntä tuottaa paikallinen tieto. Tehokkain tapa alistaa joku ihmisryhmä tai kansa on viedä siitä pois oma kieli ja samalla oma kulttuuri. Paikallisuuden tuhoutuminen on yhä käynnissä, kysymys on enää siitä, kuinka suuria voivat olla ne alueet ja ns. kansalliset kielet, jotka tulevaisuuden maailmanvaltiossa jäävät eloon.

Kilpailu kiristyy

Kilpailu tiedon, koulutuksen ja ammattitaidon omistamisesta on meritokratiasa taistelua olemassaolosta, kulttuuriekologisesta paikasta yhteiskuntapyramidissa, keskitetyissä järjestelmissä. Yksilöiden kesken kilpailu aloitetaan lastentarhasta. Koululaitos seuloa esille ne, jotka nousevat yhä korkeammalle tiedon hierarkiassa.

Massat mitataan, punnitaan ja karsinoidaan tietokoneella, älykkyys- ja soveltuvuusteesteillä — tieteellisteknisen ihmismittauksen kaikkien maagisimmilla välineil-

lä. Meritokratia tulee yhä tarkemmin valikoimaan esille kyyty, kasvattamaan, ohjelmoimaan, trimmaamaan ja kloonamaan niin henkiset kuin ruumiilliset hydridinsä.

Tietoa ei enää voi tuottaa paikallinen ihminen eikä kansa sanan perinteisessä merkityksessä, vaan virallinen koneisto, jolla on laillistettu oikeus alansa tietoon, sen tuottamiseen ja käyttämiseen. Koneiston ulkopuolinen tieto on toisinajattelua, epä tietoa tai ainakin epäkehitystä. Yhteiskunnallinen kilpailu on yhä selvemmin kilpailua tietokoneistojen kehittämisestä ja oman ammattiryhmän tietoaseman turvaamisesta, tietomonopolin hankkimista.

Koulutuksen — tiedon — avulla hallitaan massoja, hoidetaan työvoimapolitiikkaa ja tuotantosuhteita. Koulutuksen hankkiminen on meritokratiassa työelämään pääsyn ehdoton edellytys. Mutta ohjelmayhteiskunnassa koulutus ulotetaan kaikkialle: koulutus on välttämätöntä, jotta massat oppisivat elämään ja kuolemaan, rakastamaan, synnyttämään ja hoitamaan lapsiaan.

Meritokratiassa yksilö ei ilman ulkoa saatua valmiuksia pysty suoriutumaan sellaisista ihmisen biologisista toiminnoista, jotka luontokulttuureissa ovat kuuluneet ihmisenä olemiseen jo vuosituhansia. Koulutusyhteiskunnassa ihmisestä on tullut opetusaineisto, jolla ei ilman oppiteknikoita ja tietotuottajia ole omaa per-

soonallisuutta eikä ajatusmointaa.

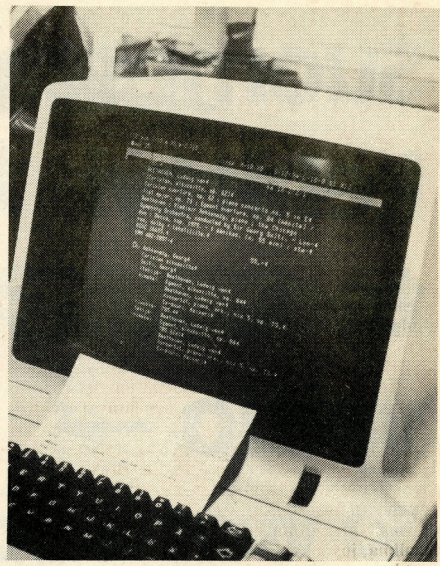
Uudet ihmisajit

Lisääntyvä automatiikka, matemaattinen koodikieli ja sarjakuva-ajattelu tulevat edelleen muuttamaan ihmisen ajatusrakenteita samalla tavoin kuin kirjoituskielen siirtyminen vuosisatoja sitten. Uusi koulutusyhteiskunta suosii kenties koodiajattelijaita, jotka reagoivat nopeasti opastesignaaleihin ja valvontapaneelin näyttöpäätteisiin, oppivat tietokoneiden eri vivahteet ja nauttivat merkisarjojen rytmiikasta.

Tietokoneyhteiskunnassa koko maailma jäsenetään koodikielillä: kulttuuri on koodikirjoituksia, kooditaitetta, koodimusiikkia, videoihdettä. Tietokoneyhteiskunnan massat eivät kenties enää anna arvoa kaunokirjallisuudelle, ns. kertomataiteelle, teatterille eivätkä sanalle tämän päivän merkityksessä.

Uudessa tiedon yhteiskunnassa ihmisen ihanne on kenties robotti, koneaivo. Ihmisenhän on aina ollut tekniikkansa kaltainen. Tulevaisuuden ihmisenkin persoonallisuuden luo hänen teknologiaansa.

Ekologisia voittajia, ihmiskunnan usua valtalajeja ovat ne, jotka sopeutuvat tietokonekulttuuriin ja matemaattiseen maailmaan, yhä kapeampaan ja kapeampaan todellisuuteen. He mukautuvat koneistoihin, automaattisiin täsmällisyysrituaaleihin, tot-

televat elektronisia signaaleja.

Heidät voidaan yhä uudelleen ja uudelleen kouluttaa, ohjelmoida, muokata tilastoiksi. He määräävät millainen on tulevaisuuden kulttuuri.

Maailmanvaltio synty

Paikallisen tiedon tuhoutuminen ja maailmanlaajuisen kehitysmeritokratian synty ovat todellisuutta kaikkialla maailmassa. Erityisesti ns.

kilpaillen tuhoivat paikalliset ekosysteemit, paikalliset kulttuurit, ja loivat yhdenmukaisen massojen yhteiskunnan. Sosialismi ei enää ole kapitalismin vaihtoehto, vaan ideologia, joka on kuullut teollisen kasvukehityksen ja kuolee teollisen kasvun loputtua.

Työ ja tulevaisuus

Pitäytymisen työväenluokan eturyhmäajatteluun ja loputtoman kasvun ideologiaan johtaa ehkä myös siihen, että sosialismista tulee todellinen

kein maagisimmilla välineil- muotoilijoita ole omaa per- täsmällisyysrituaaleihin, tot-

maailmanlaajuisen massateollisuuden malli. ja sosiaalista jätevetä.

kehitysmeritokratian synty ovat todellisuutta kaikkialla maailmassa. Erityisesti ns. kehitysmaissa länsimainen tieteellistekninen tieto ja sen ylläpitämät valtajärjestelmät tarjoavat uudelle eliitille todellisen yhteiskunnallisen voimavaran. Kehitysmaissa koulutetaan, mobilisoidaan ja keskitetään meritokratiaa.

Sisällissodat, vallankumoukset ja yhteiskunnalliset ristiriidat ovat paikalliskulttuurien kuolinkamppailua. Ne ratkeavat, kun kaikkialle saadaan pevytetyksi länsimaistyyppinen luja keskitetty kulttuuri keskitettyine hallintokoneistoineen ja äänestysdemokratioineen. Yhtenäisen teknokraattien maailmanvalta on lujittumassa kaikissa maapallon kolkissa, on syntymässä tieteellisteknisen tiedon ja yhtenäiskulttuurin imperiumi, jossa valitsee yksi tieto, yksi uutinen ja yksi ajatus.

Silloin toteutuu länsimaisen yhteiskuntafilosofian unelma valmiiksi suunnitellusta yhteiskunnasta. Silloin ihminen ja luonto ovat täydellisesti meritokratian hallinnassa.

Maailmanlaajuisessa kehityksessä länsimaiden työväenluokka on siirtymässä riistäjien puolelle. Jos sosialismi pitää yhä kiinni 1950- ja 1960-luvun materialistisista päämäärästään, jäävät sekä sosialismi (kommunismi) että kapitalismi kumpikin ihmiskunnan historiaan keskitettyyn kulttuurijärjestelmään johtaneina poliittisina ideologioina, jotka keskenään

toimivat yhteisluokan ja loputtoman kasvun ideologiaan johtaa ehkä myös siihen, että sosialismista tulee todellinen yhden asian tai yhden ideologian liike, jonka kannatus vähenee perinteisen työväenluokan osuuden pientenytessä. Jälkitekniisessä meritokratiassa ei työllä tai ihmistyövoimalla sellaisenaan ole enää myyntiarvoa. Työtä hallitsevat kunkin erikoisalan keskitetyt koneistot ja yhä kapealaisemmat tieto- ja taitoteknokraatit, kouluttajat, informaattitot ja didaktitot, eliittiryhmät, jotka kontrolloivat tietoa ja kouluttavat massoja yhä yksipuolisempiin ja epämielekkäämpiin työtehtäviin. Automaattisoidun tuotannon aikakaudella työväenluokkaa tai "tavallista kansaa" vastapäätä eivät ole enää kapitalistit sanan klassisessa merkityksessä, vaan kansainväliset meritokraatit ja keskitetyt järjestelmät.

Paluu paikallistalouteen

1980- ja 1990-luvulla jatkuvan kasvun ja "elintason nousun" ideologia ajautuu umpikujaan yhdessä uudistumattomiin luonnonvaroihin perustuvan massatuotannon kanssa.

Tulevaisuuden ideologia on paluu takaisin taloudellisesti, yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti mahdollisimman itsenäisiin paikallisyhteisöihin. "